

/ M. Vallerstajn. – M. : Logos, 2004. – 368 s.

44. Shedjakov V.E. Hozhajstvennaja jeshatologija, ili Pora gotovit'sja k neozhidannostjam! / V.E. Shedjakov // *Biznes Infom.* – 1997. – № 20. – S. 5–8; № 1. – S. 7–11.

45. Sharp D. Ot diktatury k demokratii. Konceptual'nye osnovy osvobodzhenija / D.Sharp. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : <http://maidan.org.ua/news/index.php3?bn=maidanlib&key=10230059&action=vie>.

46. Ljuttvak Je.N. STRATEGIJA. Logika vojny i mira / Jedvard N. Ljuttvak. – M. : Russkij Fond Sodejstvija obrazovaniju i nauke, Universitet Dmitrija Pozharskogo, 2012. – 392 s.

47. Ljuttvak Je.N. Gosudarstvennyj perevorot / Jedvard N. Ljuttvak. – M. : Universitet Dmitrija Pozharskogo, 2012. – 317 s.

48. Nye J.S. Soft Power. The means to success in world politics / J.S. Nye. – NY. : Public Affairs, 2004. – 174 p.

49. Kurginjan S. Russkij postmodern i novaja igra Z.Bzhezinskogo / S.Kurginjan. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : <http://www.kurginjan.ru/clubs.shtml?cat=41&id=291>.

50. Pereslegin S. Novye karty budushhego, ili Anti-Rjend / S.Pereslegin. – M. : AST: AST–MOSKVA; SPb.: Terra Fantastica, 2009. – 701 s.

51. Zykin D. Vlast', jelita, narod: podsoznanie i upravljajemaja demokratija / D.Zykin. – M. : Samoteka, 2007. – 272 s.

52. Bard A. Netokratija. Novaja pravjashhaja jelita i zhizn' posle kapitalizma / Aleksandr Bard, Jan Zoderkvist. – SPb.: Stokgol'mskaja shk. Jekonomiki v Sankt–Peterburge, 2004. – 252 s.

53. Shedjakov V.E. Cennostnye korrelyaty jelity i srednego klassa: k voprosu o sub#ektnosti modernizacionnyh processov v regionah / V.E. Shedjakov // *Regiony v sovremennom mire* – 2014: mater. Mezhdunar. nauchno–prakt. konf. – Perm', 2014. – S. 26–29.

54. Shedjakov V. Elita ta provedennja novoi' modernizacii' / V.Shedjakov // *Politologichnyj visnyk*. – 2011. – Vyp.53. – S. 78–89.

55. Shedjakov V.Je. Rozvytok elity jak obov'jazkova umova efektyvnoho zahystu suspil'nyh interesiv / V.Je. Shedjakov // *Nova paradygma*. – 2012. – Vyp.110. – S. 72–83.

56. Shedjakov V.Je. Majaky sredn'ogo klasu v politychnomu procesi / V.Je. Shedjakov // *Suchasna ukrai'ns'ka polityka*. – 2013. – Specvypusk: Politychna nauka v Ukrai'ni: stan ta perspektivy rozvytku: mater. IV Kongresu politologiv Ukrai'ny. – S. 140–150.

57. Vlast' i jelity v rossijskoj transformacii / [pod red. A.V. Duki]. – SPb. : Intersocis, 2005. – 296 s.

58. Shedjakov V.Je. Jakist' social'nogo upravlinnja jak chynnyk nacional'noi' bezpeky / V.Je. Shedjakov // *Strategichna panorama*. – 2009. – № 1. – S. 39–43.

59. Shedjakov V.Je. Aktualizacija cennostno–smyslovyh kompleksov kul'turno–civilizacionnogo mira kak uslovie uspešnogo uchastija v strategicheskoi konkurencii / V.E. Shedjakov // *Gosudarstvo i obshhestvo v sovremennoj politike*. – Voronezh : Nauchnaja kniga, 2013. – Vyp.1. – S. 158–168.

60. Shedjakov V. Efektyvni tehnologii' social'nogo proektuvannja: dinamika zmin / V.Shedjakov // *Viche*. – № 6 (315). – S. 26–28.

61. Shedjakov V.E. Informacionnye vozdejstvija v periody izbiratel'nyh kampanij Ukrainy (1991–2012): strategii, tehnologii, innovacii / V.E. Shedjakov, D.D. Popov, L.F. Gavrilova; obshh. red. P.D. Morozova. – K. : Presa Ukraïni, 2012. – 152 s.

62. Shedjakov V.Je. Mozhlyvosti efektyvnoi' organizacii' ta stymuljuvannja bazhanyh transformacij / V.Je. Shedjakov // *Suchasna ukrai'ns'ka polityka*. – 2010. – Vyp.19. – S. 327–338.

63. Shedjakov V.Je. Resursnyj potencial metodologii': piar v social'nomu prostori / V.Je. Shedjakov // *Rozbudova imidzhu instytutiv sektoru bezpeky Ukrai'ny: viribus unitis*. – K.; Zheneva; Lugans'k: Jantar, 2013. – S. 76–117.

64. Semechkin N.I. Psihologija social'nogo vlijanija / N.I. Semechkin. – SPb.: Rech', 2004. – 304 s.

65. Moskovichi S. Vek tolp / S.Moskovichi. – M. : Institut psihologii RAN, Izd–vo "KSP+", 1998. – 480 s.

Shedyakov V. E., Dr. Sc. (Sociology), Ph. D. (Economics), free-lance (Ukraine, Kiev), shedyakov@mail.ru

Correlations between factors of sociogenesis

Features, capabilities and limitations of various factors sociogenesis under the influence of traditional, modern and postmodern culture status are considered. Formation under the influence of the base value and meaning systems and the relationship between subjective and objective, rational and irrational factors of the cultural and civilizational worlds' historic election is analysed. Spiritual and material values of civilization are considered as the main content of culture. Their development is analysed as an indicator of the state of culture and civilization of the world; and man's place (especially the quality and length of life, rights and opportunities for the

creative implementation of each), on the one hand, maintaining and increasing signs of civilization as the main criteria for progress. With regard to the features of an active minority of society characteristics subjectivity of social transformations studied. From this perspective, the content of the regulatory impact of the managerial elite and it's adequacy to the tasks facing society are considered.

Keywords: value–semantic systems, culture, sociogenesis.

Шедяков В. Є., доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний дослідник (Україна, Київ), shedyakov@mail.ru

Співвідношення чинників соціогенезу

Розглянуто особливості, можливості та обмеження дії різних факторів соціогенезу під впливом традиційного, модерного та постмодерного стану культури. Проаналізовано формування під впливом базових ціннісно–сміслових комплексів і співвідношення між суб'єктивними і об'єктивними, раціональними та ірраціональними чинниками здійснення культурно–цивілізаційними світами історичних виборів. Духовні та матеріальні цінності цивілізації розглянуті як основний зміст культури. Їх розвиток проаналізовано як показник стану культурно–цивілізаційного світу; а місце людини (насамперед, якість і тривалість життя, права і можливості творчої реалізації кожного), з одного боку, збереження і нароцуння ознак цивілізованості як основні критерії прогресу. Стосовно до рис активної меншини соціуму вивчені характеристики суб'єктивності суспільних трансформацій. З цих позицій розглянуті зміст регуляторних впливів управлінської еліти, її адекватності задачам що стоять перед суспільством.

Ключові слова: ціннісно–сміслові комплекси, культура, соціогенез.

* * *

УДК 1:[316.3/4]

Сакун А. В.

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософських і правових дисциплін, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган–Барановського (Україна, Донецьк), gileya.org.ua@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУР СОЦІАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СВІТУ: ВЕКТОР ІННОВАЦІЇ

Аналізується соціальний простір сучасності, характеристикою якої є глобалізація. Вона амбівалентна, несе нові ризики зростання нестабільності і створює нові можливості для індивіда та суспільства. Показано роль “символічних комплексів”, які формують альтернативну систему цінностей, започатковують еру поліцентричного світогляду, замінюють реальну комунікацію символічною, демонструє новий світ життя людини.

Ключові слова: соціальність, глобалізація, сучасність, символізм, культура, комунікація, інформаційний світ.

Стан сучасного простору “світу людей” – з його кризами, динамікою, кардинальними змінами, став результатом тих глибинних трансформацій, які за останні два–три десятиліття відбулися в його інфраструктурі і світової спільноти в цілому. В силу чого кожна криза, особливо та, про яку говорять сьогодні, є важливою віхою, свого роду катализаторами – актом “творчого зруйнування”, символізує переходом від одного стану до іншого, від того, що застаріло, вичерпало себе, до нового, яке народжується. Глобалізація надає даним (кризовим) процесам якісно нові риси, оскільки порушується динамічна неперервність системи в цілому. Вона несе нові ризики і веде за собою зростання нестабільності, невизначеності, некерованості. В той же час вона створює “нові можливості, одночасно розширюючи діапазон нових викликів.

Потрібно виходити з того, що однією з важливих передумов кожної кризи в глобальному світі є символізуючі конфлікти, що відбуваються в двох основних вимірах – інституціональному і соціо–епістемологічному. Інституціональний вимір (горизонт) глобалізації включає в себе такі соціальні інститути і практики, як релігія, ідеологія, освіта і культура в її сучасній, масовій формі. Конфліктний потенціал релігії

та ідеології є очевидним. Стосовно освіти і “масової культури”, то вони потребують більш детального розгляду. Так, освіта взагалі, і вища освіта особливо, функціонує як суб’єкт ціннісної та етнічної соціалізації, що неминуче передбачає суперечності між культурною експансією глобалізації і національною системою освіти, з її ціннісними і світоглядними імперативами, нормами, уявленнями. Фактично, національні системи освіти поставлені у всьому світі перед вибором – або прагнути зберегти власні традиції і стандарти, ризикуючи опинитися “виключеними”, або поступитися експансії більш динамічних і конкурентоздатних освітніх моделей, ризикуючи “втратити певну частину власної ідентичності” [4, с. 52]. Стосовно масової культури, то вона поступається культурній глобалізації.

Соціо-епістемологічний вимір культурної глобалізації включає в себе соціальну ідентичність (етнічну, релігійну, гендерну, групову, професійну тощо); соціальні погляди (сприйняття себе, інших, внутрішньої і зовнішньої реальності, когнітивні стилі і емоційні засоби групового виживання, судження “здорового глузду” і світогляд); соціальну патологію (деліквентність, рівень загальної деструктивності); соціальний контроль (засоби, що використовуються даним суспільством для боротьби з соціальними відхиленнями). Тобто соціо-епістемологічний вимір складається переважно з “категорій очевидності”, властивих тій чи іншій культурі, тому або іншому суспільству – символічних комплексів, що відображають соціальну реальність і визначають стиль сприйняття і спосіб реакцій на цю реальність. Власне зміст і характер соціальних поглядів визначають і саму можливість символічних конфліктів (криз) в даному суспільстві, їх масштаб і експансію [4, с. 52–53].

Необхідно враховувати фактор соціальної девіації (відхилення від норми), яка виступає соціокультурним феноменом, проявом якого (і контроль над ним) приймають в кожному новому поколінні форми “категорій очевидності”. Набір девіантних практик різний в кожному поколінні і кожній культурі, але глобальний світ, уніфікуючи до певної міри “категорії очевидності” сучасних суспільств, розширює і простір соціальних девіацій (патологій). Остання може набувати навіть свого роду престижного характеру, перетворюючись іноді із продуктів “символічного ринку” в конкретні продукти ринку реального. Е.Фромм в даному контексті зазначав: “Багато із сучасних явищ, які нас обурюють – злочинність, наркоманія, занепад культури і духовності, втрата моральних орієнтирів – все це знаходиться в тісному зв’язку із зростанням привабливості всілякої гидоти і мертвечини. Чи можна очікувати, що молодь, бідні і нещасні люди зможуть устояти перед цим крахом і опустошенням, якщо пропагуються тими, хто визначає напрямок розвитку сучасного суспільства” [11, с. 302]. Тобто девіації, являючи собою символічний комплекс, також здійснюють, завдяки глобалізації, культурну експансію, вступаючи в суперечність з поняттями про “нормальне” і “деструктивне”, прийнятими в даному суспільстві. Небезпека стає найбільш загрозливою, коли очевидна патологія набуває форм придатності і релятивізму, що нагадує принцип необхідної ненав’язливості “символічного насилля” [3, с. 172] П.Бурдьє для його дійсної ефективності.

Таким чином, ситуація в інституційному і соціо-епістемологічному вимірах того чи іншого політико-державного утворення визначає глибину і деструктивність “символічних потрясінь”, які повинні “пережити” дане утворення. Проблема рівня конгруентності символічних систем відіграє важливу роль в даній інтеракційній системі. Очевидно, що учасники взаємодії, символічні коди яких достатньо близькі коду домінуючому (або прагнучому до домінування), скоріше всього, переживуть відносні можливі символічні конфлікти. Ті з суб’єктів соціально-політичної дії, символічні комплекси яких розходяться (відмінні) з комплексом, що глобалізується, повинні будуть перенести досить серйозні зміни, як в інституціональному, так і соціо-епістемологічному вимірах сучасного соціального життя [4, с. 53].

В даному контексті “символічний комплекс”, що глобалізується, можна порівняти з поняттям “гіпертексту”, розробленого М.Кастельсом. “Всі вирази з усіх часів і всіх просторів, – писав він, – змішуються в одному і тому ж гіпертексті, який постійно реорганізується і доступний в будь-який час і звідки завгодно, в залежності від інтересів відправників і схильностей одержувачів. Ця віртуальність є наша реальність внаслідок того, що саме в цьому полі позачасових, позбавлених місця символічних систем ми настроюємо категорії і викликаємо образи, які формують поведінку, запускають політичний процес, викликають сні і породжують кошмари” [5, с. 505]. Результати таких змін мало передбачувані, вони можуть прийняти форму культурної асиміляції, збільшеного опору, внутрішньої соціальної деструкції або “виключення виключителів” [5, с. 504], при якому протилежна сторона починає надзвичайно активно відстоювати всіма доступними методами альтернативну систему цінностей.

Таким чином, гармонії в сучасному світі в її звичному, традиційному розумінні як блага не існує. Але проблема, скоріше всього, значно глибша і складніша. Мова йде в першу чергу про ерозію самої картини світу, яка до цього часу всіх влаштовувала. В цьому смислі деструкції і дисбаланс, які приводять до кризових явищ в світі – це один із проявів глобальної кризи найважливіших сфер суспільного життя в планетарному масштабі – соціальній, культурній, політичній тощо. Можна говорити про цілий комплекс криз, які охопили всі сторони життя як розвинених країн, так і тих, які розвиваються. Вони ставлять “певну межу в євроцентристському світопорядку, започатковуючи еру поліцентричного світогляду” [2, с. 9].

Разом з тим це не означає кінець даного порядку. Потрібно виходити з його розуміння як складної саморегулюючої системи, здатної до саморозвитку. Цим системам властива ієрархія рівневої організації елементів, здатність породжувати в процесі розвитку нові рівні. Причому кожний такий новий рівень здійснює зворотній вплив на раніше утворені, перебудовує їх, в результаті чого система набуває нової цілісності. З появою нових рівнів організації система диференціюється, в ній формуються нові, відносно самостійні підсистеми. Одночасно “перебудовується блок управління, виникають нові параметри порядку, нові типи прямих і зворотніх зв’язків” [9, с. 7].

Дана ситуація, окрім економіки і політики, яскраво виявляє себе в культурі. Удосконалення засобів комунікації в глобальному інформаційному світі, динаміка цього розвитку корінним образом змінюють ситуацію, впливають на сам характер культури спілкування, отже, і культури як такої загалом. Національні культури починають втрачати свою “локальність”. Утворюється загальна система культури за рахунок виникнення спільного комунікаційного простору, який “занурює” її (культуру) всередину себе. Тобто виникає певне нове утворення, якого не було. Раніше цей простір був між культурами, сьогодні цей простір “накриває” всю культуру, котра опиняється всередині цього простору. Даний простір по суті глобальний, і він виникає поза конкретною локальною культурою. Отже, “не окремі культури (як в рамках діалогу між класичними локальними утвореннями) пов’язують умови комунікації між собою, а сам комунікаційний простір диктує умови діалогу, умови всесвітнього культурного діалогу” [10, с. 19], – вважає В.Міронов.

Функціонування глобального комунікаційного простору обумовлено технологічними умовами і можливостями, а також мовою спілкування, єдиною для цього простору. В результаті система спілкування підкоряється певній глобальній мові, на основі якої формується символічне (“кліпове”) мислення. Доступність навіть для малоосвіченої людини робить його цілком ефективним. В результаті цих процесів культури (і люди в культурі) спілкуються не за рахунок смислової адаптації, а за рахунок компонентів, які співпадають. Тобто за рахунок однакового, отже, і найменш смислового. Чим менше смислу, тим скоріше із найменшими труднощами можна забезпечити спілкування [10, с. 21].

В такій ситуації мислення втрачає свою творчу здатність, що приводить в підсумку до “збіднення” культури. Хоча сам процес розвитку цивілізації неможливий поза мисленням – активним, продуктивним, креативним. Адже завдяки розвитку мисленнєвої діяльності виникають стійкі зв’язки інтелектуальних процесів, які виконують певні функції в різних технологіях мисленнєво–творчої роботи. Таким чином, і розуміння, і рефлексія, і будь–які інші окремі інтелектуальні процеси співіснують і розгортаються всередині простору мислення. Саме воно (в широкому розумінні цього слова) задає принципи і способи організації цих процесів, їх місце, призначення і роль у вказаному просторі. Більше того, “самі по собі, окремо від мислення дані процеси не можуть бути реалізовані” [2, с. 38].

Безумовно, ми не можемо категорично стверджувати про остаточну втрату мисленнєвих процесів та інтелектуальної діяльності. Мова йде про трансформацію всіх основних сфер життя людини суспільства в умовах глобалізації та її результати. Разом з ними відбувається зміна як способу мислення, так і простору його функціонування. Зокрема в культурі. Якщо раніше культурний простір виступав як сегментований, радіальний, центробіжний, сьогодні ведучими стають недиференційовані структури з принциповою відсутністю ієрархічності та лінійної детермінованості процесів і явищ.

В умовах сучасності, формою існування якої є глобалізація та інформаційний світ, межі між центром і периферією стають “прозорими”, розмитими, а такі основоположні для класичної культури (культури Модерну) поняття, як “культурне ядро” і “культурна матриця” втрачають свій первісний смисл. Якщо класична культура структурувалося навколо безперервно пошуку “єдиного”, “буття”, “першооснови”, то сучасна (постнекласична) демонструє відсутність генетичної вісі як глибинної структури і передбачає гетерогенність, антигенеалогічність, темпоральну мінливість. Ведучим стає принцип множинності і урівнювання – семантичного і аксіологічного – всіх компонентів культури (світоглядів, світовідчужань, позицій), які проєктуються на мистецтво, науку, філософію. В результаті виникає проблема “інновації” та “інноваційного мислення” як умови подолання традиції. Зазначимо, що розуміння традиції як універсальної форми і механізму упорядкування змісту будь–якої культури і її підсистем дозволяє розглядати ті смисли культури, які пройшли в минулому апробацію досвіду, але відтворюються в нових умовах не в якості анахронізму, але як елемент живої системи. Проте очевидно й інше – традиційна культура сьогодні сприймається як конфронтуюча інформаційній сфері, як така, що не піддається оцифруванню, яке нівелиює її дійсність і автентичність. Вона постає сферою, що може існувати тільки в невідчужуваній, у незнаковій формі [6, с. 47]. Одночасно сьогодні усе більшого поширення набуває такий феномен традиційної культури, як “мережевий фольклор”, який володіє всіма ознаками класичного фольклору, а саме анонімністю, колективністю авторства, варіативністю, стійкістю ментальних і мовних структур.

Не менш важливим є те, що в сучасній ситуації усе більшим сенсом починають володіти ті значення, які вже в епоху Модерну втратили свою актуальність, що свідчить також про анонімізацію і дераціоналізацію культур. Дослідники відзначають архаїзацію сучасного культурного ландшафту, позначаючи ту історико–культурну ситуацію, перед лицем якої опинилася сучасна цивілізація, як “неоархаїку”. Усе це свідчить про те, що сучасна людина намагається знайти істотні смисли буття не в сьогоднішній культурі, а в тих її формах, що зовсім недавно представлялися музейним реліктом. Результатом цієї ситуації є пониження рівня культури, котра “вступає в процес дифузії з масовою, що приводить до згасання творчої енергії і прагнення до досконалості” [7, с. 83].

Дана обставина пов’язана зі зміною способів існування інформації у віртуалізованому просторі, де поліграфічний варіант фіксації тексту заміщається цифровим, а логоцентрична книжкова культура – екранною. Це самим безпосереднім чином відбивається на особливостях мислення – свідомість при цьому спирається більшою мірою на емоційне, а не інтелектуальне осягнення ідеї, а домінування логічного мислення змінюється домінуванням мислення емоційно–міфологічного. Аналізуючи цей процес міфологізації свідомості в інформаційну епоху, П.Бергер і Т.Лукман роблять висновок про те, що в мережевому середовищі схеми типізації, які упорядковують контакти людини в повсякденному спілкуванні, втрачають індивідуальний зміст. Межі типізації, які здобуває анонімність, гранич-

но розширюються і наділяються при цьому міфологічним змістом. Анонімність породжує вимисел, який втілюється в аватарах – іменах–масках, що дозволяють людині знаходити нову самоідентичність, відмовляючись від даних природою статі, віку, раси, етнічності, і знайдених у культурі ціннісної системи моделей соціальної взаємодії, професії, захоплень [1, с. 93].

В соціумі і культурі XXI століття утворюється парадоксальна ситуація: шлях науково–технічного прогресу, вищим втіленням якого стала епоха електронно–мережових комунікацій, виявився безпосередньо пов'язаним з процесом негативного розвитку соціальності, що постає “у відставанні людського фактору від розвитку інформаційних технологій” [8, с. 84]. Причиною тут стає навіть не відмінність в рівнях володіння інформацією, а принципово інший підхід до самої комунікації.

Символічна комунікація стає, певною мірою, тим заміником реальної комунікації, дефіцит якої випробовує сучасна людина. Реальна комунікація, не відчужена в знакову форму, була змістом традиційної культури. Сьогодні широке поширення – поряд з мережевою літературою і мережовим мистецтвом – отримує і вже згадуваний мережвий фольклор. Зокрема поява мережевого фольклору пов'язано з тим, що Інтернет знищив звичні стереотипи, які діють у сфері творчості: норми, закони, авторське право, поетичні і стильові закономірності та багато чого іншого. Але стильова подібність традиційного і мережевого фольклору визначається також тим, що вона заснована на сутнісному спорідненні традиційної культури і тих форм, які з'являються в мережевому просторі і сприймаються як унікальне явище. Стосовно сучасного фольклору, то він не існує у виді розгорнутих метаоповідей, а прагне до форми рекламного слогану, не відмовляється від архаїчних уявлень та їх образного втілення і переймає звичні образи “масової культури”. Найбільш характерною формою існування і масового, і народного в сучасній культурі стає колаж, мозаїка, мікс як сукупність самих різних образів і вражень, втілених у вербальну форму [6].

Вказана ситуація свідчить про те, що сучасна “масова культура” в мережевому просторі розвивається набагато інтенсивніше, ніж у логоцентричному просторі лінійного письма. Останнє висувало більш тверді закони творчості, ніж домінуючі в мережі, що стала, власне кажучи, притулком “масової культури” з її власними способами вираження, які властиві низовій, народній, карнавальній традиції. Це не тільки специфічна мова субкультури користувачів Рунета, яка зневажає всі правила письма, але і спілкування в чатах, що нагадує структурно одночасно й альбомну традицію, і міську легенду, і дитячі страшилки, і “жорстокі вірші”. Таким чином, в Інтернеті усе більш явно проступають риси двох соціальних страт, що володіють власною культурою. Тут можна говорити про поділ суспільства на основі протиставлення “Мережі” й “Особистості”. А також на співтовариства, що володіють владою і багатством, і ті соціальні сегменти, регіони і цілі країни, які через відсутність таких “позбавлені можливості залучення до всесвітнього інформаційного анклаву” [6, с. 52].

Подібне соціальне розшарування спричинило глибоку трансформацію у сприйнятті людиною самої себе і свого місця в світі, способи її самоідентифікації. Це пов'язано з розвитком самого Інтернету, що мислився як світова мережа, але сьогодні спостерігаються дві тенденції: з одного боку – інтернаціоналізація, а з іншого – регіоналізація формування внутрішніх мереж, які спираються не на глобальне, а на локально–регіональне. Як відзначає М.Кастельс, єдиної культури Інтернету більше не існує, її замінило широко розповсюджене різноманіття віртуальних співтовариств. Цими “віртуальними співтовариствами”, своєрідними “новими комунами”, що практикують у числі іншого, нові форми мовних практик, і засвоюються смисли “етно–національного та локально–специфічного” [5, с. 506–507]. Тим самим виникає нова система конфліктів, які підкреслюють суперечливість сучасного глобального світу.

Не менш важливе значення має зміна вектору і типу глобалізації по мірі того, як почав стверджуватися і ставати все більш масовим і базовим новий вид праці – інтелектуально–творчої. Творча праця не відміння колективізм, навіть посилює його, але при цьому вона вимагає зовсім іншої, нової форми колективності, заснованої на принципі добровільної, внутрішньо–вільної інтеграції розвитку творчих індивідів. Тут колективне вже не підкорює собі індивідуальне (як це відбувалося в епоху індустріалізму), а є його природним продовженням, розвитком, самореалізацією. Але “омасовлення” творчої праці вимагає повернення до принципу “індивідуації” і “де універсалізації”, причому у все більш зростаючих масштабах. Те, що для праці індустріального типу було другорядним – духовна складова, для праці творчої набуває головного значення. Саме омасовлення творчої праці виявило більш глибинний пласт, що лежить в основі сучасності, пов'язаний уже не з соціально–економічною формою продукту, а з соціокультурним типом індивідуації особистості. І ця глибинна основа сучасності, на відміну від економічної, виявилась зовсім не універсальною. Різноманітність типів індивідуації визначило те саме розмаїття форм інновацій, котре не вкладається більше в рамки єдиного стереотипу. Тому в сучасну епоху вирішальною стає саме та складова “процесу праці (діяльності), яка не підлягає універсалізації, котра органічна і неповторима – соціокультурна складова” [3, с. 44].

З цього витікає два важливі висновки. Перший полягає в тому, що глобалізація в сучасну епоху не може мати характеру універсалізації якої–небудь соціальної моделі, навіть найбільш успішної. Вона буде йти по шляху посилення і розвитку соціальної автентичності всіх учасників процесу – від конкретних індивідів до соціальних рухів і політичних об'єднань, включаючи держави і цілі регіони. З цієї точки зору ми можемо говорити про те, що буде зростати різноманітність форм і моделей розвитку. Але з другого боку саме на даному етапі глобалізації відкривається можливість реального вирівнювання світового соціального простору як простору громадянського суспільства.

Таким чином, трансформації економічного, політичного, культурного життя в контентах глобаль-

них вимірів демонструє новий світ життя людини як сучасність. Це світ творчості, це світ соціокультурного буття, яке перебуває в стані перманентного формування. В реальності соціального життя не просто співіснують, а в постійних суперечностях і конфліктах кожний соціальний феномен (економічний, політичний, культурний тощо) взаємодіють між собою і немовби “пронизують” один одного. Тим самим стає немислимим ізольоване існування, утворюючи цілий спектр можливих векторів соціально-історичного розвитку. Для виявлення продуктивних шляхів цього розвитку вже в контексті сучасності важливого значення набуває проблема свободи в осмисленні світу.

Список використаних джерел

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 322 с.
2. Гаджиев К.С. Мировой экономический кризис: политико-культурное измерение / К.С. Гаджиев // Вопросы философии. – 2010. – № 6. – С. 3–19.
3. Глинчикова А.Г. Модернити и Россия / А.Г. Глинчикова // Вопросы философии. – 2007. – № 6. – С. 38–56.
4. Кармадонов О.А. Глобализация и символическая власть / О.А. Кармадонов // Вопросы философии. – 2005. – С. 47–56.
5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; [Пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана]. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
6. Костина А.В. Теоретические проблемы современной культурологии: Идеи, концепции, методы исследований / А.В. Костина. – М.: Книжный дом “ЛИБРИКОМ”, 2009. – 288 с.
7. Манхейм К. Человек и общество в век преобразования / К. Манхейм. – М.: ИНИОН АН СССР, 1991. – 367 с.
8. Мельянцева В.А. Информационная революция, глобализация и парадоксы современного экономического роста в развитых и развивающихся странах / В.А. Мельянцева. – М.: Гуманитарий, 2000. – 84 с.
9. Степин В.С. Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность / В.С. Степин // Вопросы философии. – 2003. – № 8. – С. 5–20.
10. Философия в современной культуре: новые перспективы (Материалы “Круглого стола”) // Вопросы философии. – 2004. – № 4. – С. 3–57.
11. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. – М.: Республика, 1994. – 635 с.

References

1. Berger P. Social'noe konstruirovaniye real'nosti. Traktat po sociologii znaniya / P. Berger, T. Lukman. – M.: Medium, 1995. – 322 s.
2. Gadzhiev K.S. Mirovoj jekonomicheskij krizis: politiko-kul'turnoe izmerenie / K.S. Gadzhiev // Voprosy filosofii. – 2010. – № 6. – S. 3–19.
3. Glinchikova A.G. Moderniti i Rossija / A.G. Glinchikova // Voprosy filosofii. – 2007. – № 6. – S. 38–56.
4. Karmadonov O.A. Globalizacija i simvolicheskaja vlast' / O.A. Karmadonov // Voprosy filosofii. – 2005. – S. 47–56.
5. Kastel's M. Informacionnaja jepoha: jekonomika, obshhestvo i kul'tura / M. Kastel's; [Per. s angl. pod nauch. red. O.I. Shkaratana]. – M.: GU VShJe, 2000. – 608 s.
6. Kostina A.V. Teoreticheskie problemy sovremennoj kul'turologii: Idei, koncepcii, metody issledovanij / A.V. Kostina. – M.: Knizhnyj dom “LIBRIKOM”, 2009. – 288 s.
7. Manhejm K. Chelovek i obshhestvo v vek preobrazovanija / K. Manhejm. – M.: INION AN SSSR, 1991. – 367 s.
8. Mel'jancev V.A. Informacionnaja revolucija, globalizacija i paradoksy sovremenno jekonomicheskogo rosta v razvityh i razvivajushihhsja stranah / V.A. Mel'jancev. – M.: Gumanitarij, 2000. – 84 s.
9. Stepin V.S. Samorazvivajushhiesja sistemy i postneklassicheskaja racional'nost' / V.S. Stepin // Voprosy filosofii. – 2003. – № 8. – S. 5–20.
10. Filosofija v sovremennoj kul'ture: novye perspektivy (Materialy “Kruglogo stola”) // Voprosy filosofii. – 2004. – № 4. – S. 3–57.

11. Fromm Je. Anatomija chelovecheskoj destruktivnosti / Je. Fromm. – M.: Respublika, 1994. – 635 s.

Sakun A. V., Ph.D., assistant professor of philosophical and legal disciplines, Donetsk National University of Economics and Trade Tugan-Baranovsky (Ukraine, Donetsk), gileya.org.ua@gmail.com

Transformation of social structures in the information world: the innovation vector

The paper analyzes the social space of modernity, which is characterized by globalization. It is ambivalent, brings new risks of instability growth and creates new opportunities for the individual and society. It is shown the role of “symbolic systems”, which form an alternative value system, initiating an era polycentric world-view, symbolic substitute for real communication demonstrates a new world of life.

Keywords: sociality, globalization, modernity, symbolism, culture, communication, information world.

Sakun A. V., kandidat filosoficheskich nauk, docent kafedry filosoficheskich i pravovych disciplin, Doneckij nacional'nyj universitet ekonomiki i trgovli im. Michajla Tugan-Baranovskogo (Ukraina, Doneck), gileya.org.ua@gmail.com

Трансформація структур соціальності в умовах інформаційного миру: вектор інновації

Аналізується соціальне простір сучасності, характеризується якою є глобалізація. Вона амбівалентна, несе нові ризики, рост нестабільності, і створює нові можливості для індивіда і общества. Показана роль “символічних комплексів”, які формують альтернативну систему цінностей, починають еру поліцентричного мововоззрення, заміняють реальну комунікацію символічної, демонструють новий світ життя людини.

Ключевые слова: соціальність, глобалізація, сучасність, символізм, культура, комунікація, інформаційний мир.

* * *

УДК 37.014

Свириденко Д. Б.

кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціальної філософії та філософії освіти,
Національний педагогічний університет
Ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна),
denis_sviridenko@ukr.net

ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІКИ ТРАНСГРЕСІЇ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті розглядаються теоретичні засади педагогіки трансгресії в контексті розгортання процесів глобалізації в цілому та в вищій освіті зокрема. Проведений аналіз дозволяє обґрунтувати її потенціал в якості засади розбудови освітньої практики в умовах глобалізації із її високим динамізмом та полікультурністю. Проаналізований контекст академічної мобільності як головного інструменту розбудови глобальних просторів вищої освіти та досліджень, обґрунтована актуальність використання трансгресивних підходів в умовах полікультурного академічного середовища.

Ключові слова: академічна мобільність, вища освіта, глобалізація, педагогіка трансгресії, трансгресія.

Сучасний стан розвитку вищої освіти визнається науковою спільнотою як кризовий: людство увійшло в фазу радикально нової соціальної динаміки, всі сфери соціального буття відчувають вплив глобалізаційних процесів, а сама освіта перебуває в стані модернізаційного переходу та пошуку засад нової освітньої парадигми. Підходи класичної парадигми не відповідають соціальним запитам, що висувуються до освітньої сфери. Кризову метафору сучасної освіти П. Друкер описує наступним чином: “Ми швидко рухаємося назустріч педагогічній кризі. Студенти.. відкрито повстають проти усіх навчальних закладів, більше не вважають класні кімнати “доцільними”! Недоцільність – це найжахливіше, що може статись в освіті. Навіть гірше, школа навіює смертельну нудьгу” [3, с. 284]. І. Предборська звертає увагу на виникненні так званої “дидактичної стіни” між тим, хто отримує